

ИНТЕРВЈУ: Д-Р АНГЕЛ РИСТОВ, ПРОФЕСОР НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Итно ревидирање на наградата и на надоместоците ако државата навистина се залага за ефикасно извршување

1. Помина речиси година од донесувањето на измените на Законот за извршување. Што донесоа новите правила за работа на извршителите? Како беше извршувањето претходно, а како е сега?

Една од најзначајните новини донесени во последните измени на Законот за извршување и тарифата за награда и надоместок на другите трошоци за работата на извршителите беше драстичното намалување на наградата и надоместоците на трошоците поврзани со извршувањето. Ваквата популистичка мерка беше донесена пред сè во интерес на должниците. Вакви мерки не постојат ниту во времето на социјализмот, кога должникот беше повеќе заштитен од доверителот и се протежираше „должничката култура“. Токму поради тоа, судовите беа оптоварени со голем број предмети, а системот на извршување беше неефикасен. Тие предмети стари со децении ги обременуваат граѓаните и денес. Современите законодавства што ги гарантираат приватната сопственост и слободата на пазарот и претприемаштвото не познаваат вакви мерки со кои се интервенира во системот на извршување.

Измените создадоа проблеми и дилеми што произлегуваат од неусогласеноста и непрецизноста на тарифата со законските и уставните одредби. Ова особено е однесува и на прашањето кој ќе ги плати трошоците за преземените дејства. За разлика од порано, измените придонесоа значително да се отежни работата на извршителите и да се доведе до прашање ефикасноста во извршувањето на извршните исправи на доверителите. Овој феномен сериозно влијае на инвестициската клима во државата, како и на финансиската дисциплина во плаќањето на обврските. Неефикасноста на системот на извршување е еден од клучните фактори што сериозно влијаат на економската стабилност на земјата, привлекувањето на странските инвестиции и пред сè правната сигурност во предметот.

2. Дали власта успеа да купи социјален мир, како што најавуваше со измените на законот, или, пак, опасноста извршителите да стават клуч на своите канцеларии станува сè поголема? Дали се остварија очекувањата на Министерството за правда со измените на Законот за извршување за полесно, поедноставно, поевтино извршување и зголемување на ефикас-

ности при остварување на правата на граѓаните и правните лица?

Со направените измени, законодавецот успеа да „купи привиден социјален мир“, казнувајќи ги извршителите со повеќекратно кратење на тарифата за награда и надоместоци на трошоците поврзани со извршувањето, како тие да се главни виновници. Популарната мерка наиде на големо одобрување кај должниците. Но, сепак, со ова законодавецот не ги реши проблемите на граѓаните. Тие и понатаму останаа во „должничко ропство“ кон банките и другите доверители до крајот на својот живот. Во едно либерално-демократско општество не треба да се забораваат и интересите на доверителите и странските инвеститори. Доверителите, и покрај тоа што ова прашање е од исклучителна важност за ефикасната наплата на своите побарувања, останаа неми, затоа што законодавецот не го укина непрекинатото течење на каматите, кое овозможува основниот долг да биде надминат од каматите за десетици и повеќе пати! Долг што нереално и неправедно некогаш ги оптоварува и наследниците!

Прекумерното кратење на наградата и трошоците за кратко време ги покажа видливите резултати од другата страна. Поголем број млади правници ги изгубија своите работни места во извршителските канце-

лари, поради значително намалените приходи. Доверителите, особено јавните претпријатија, имаат загрижувачки намалена наплата на дадените услуги, поради стимулирањето на финансиската недисциплина, со што сериозно се загрозува правната сигурност. Дали очекувањата на законодавецот се исполнети, одговорот најдобро го знаат доверителите, претпријатија и банките. Неоспорно е дека долговите мора да се плаќаат, обврските од договорите мора да се исполнуваат (pacta sunt servanda). Во спротивно, ќе биде доведено во прашање постојењето на целокупниот правен и економски систем. Затоа, во носењето на законските решенија, не треба да се пристапува со пристрасност. Наградата и надоместоците за преземените трошоци поврзани со извршувањето придонесоа приватните извршители, за разлика од судот порано, да преземаат иницијатива и да бидат поефикасни во извршувањето. Податоците од годишните извештаи покажуваат дека извршителите во последните 12 години успеале да наплатат во интерес на доверителите повеќе милијарди евра. Со последните законски измени, податоците покажуваат дека наплата порака за домашните и странските инвеститори.

3. Кои се вашите процени, потребни ли се нови правила за работа на извршителите?

Резултатите од примената на постојните законски решенија, намалениот број на реализирани предмети, намалената наплата на побарувањата, реакциите од страна на доверителите и јавните претпријатија несомнено ја наметнуваат потребата од итно ревидирање на Законот за извршување и на тарифата за награда и надоместоци поврзани со трошоците за извршување доколку државата навистина се залага за ефикасен систем на извршување. Во спротивно, ќе се вратиме на решенија од минатото, за кои нема место во новото општествено и правно уредување. Истотака, од исклучителна важност е при донесувањето на новите законски одредби законодавецот до ги има предвид мислењето и ставот на извршителите, кои секојдневно го применуваат законот, судската практика и правната наука. Ова од причина што добро осмислените, прецизни, јасни и концизни решенија се од интерес не само за граѓаните и правните лица туку и за правната држава и владеењето на правото.

4. Дали Владата треба да ја ограничи висината на каматата на долговите за тие да не ја надминуваат главнината на првичниот долг? Дали тоа ќе промени нешто?

Важечките законски решенија од Законот за облигациони односи (ЗОО) го ставаат должникот во независна положба, со оглед дека каматите течат непрекинато за целото време и може десетици и повеќе пати да го надминат основниот долг со текот на годините. Ова решение е клучниот проблем што во денешни услови го создава „должничкото ропство“. Со помош на него, доверителот се стекнува со нереални и неправедни камати. Ова решение не беше предвидено во ЗОО од 1978 година, кој предвидува категорична одредба според која „каматата тече сè додека се достигне висината на главнината“ (чл. 401). Со непредвидувањето на оваа одредба во важечкиот ЗОО од 2001 година, се овозможи каматите повеќекратно да бидат поголеми од главниот долг. Затоа, законодавецот треба повеќе да се посвети на приватното право, кон интересите на граѓаните и што поскоро да донесе измени во Законот за облигационите односи со кои ќе го ограничи течењето на каматата.

Освен ова, потребно е да се предвидат промени и во рамките на законските одредби со кои се уредува застареноста. Во на-

шето право не е предвиден апсолутен рок на застареност на побарувањата. Постојното законско решение остава многу голем простор за злоупотреби од страна на доверителот. Тој може извршната исправа со години да ја чува во „фиока“ и со тоа да се стекнува со казнена камата од своето побарување на сметка на должникот. Ваквата можност и постапување се спротивни од начелото на совесност и чесност и еднаквост и рамноправност во облигационите односи. Поради ова, потребно е да се предвидат и рокови во кои доверителот по правосилноста на пресудата или извршната исправа ќе биде должен да го побара по присилен пат исполнувањето на своето побарување.

Законодавецот треба сериозно да се позанимава и со прашањето дали е оправдано и дали треба и за минимални суми на долг (два денари, десетици или стотици денари) на доверителот да му се дозволи да бара присилно извршување, чии трошоци се повеќекратно поголеми од долгот. Токму ваквите случаи во практиката предизвикаа лавина реакции кај граѓаните. Во казненото право, за разлика од граѓанското, постои институтот - дело од мало значење. Дали неколку или десетици денари не се капка во морето на имотот на големите компании како доверители, кои имаат милионски суми на имот. Потребно ли е со закон, во услови на глобална сиромаштија, да се влијае на свеста на големите компании да ги покажат својата општествена одговорност и солидарност за да се откажат од малите, но за сиромашните граѓани големи побарувања во интерес на социјално загрозените категории на граѓани.

Најпосле, по примерот на современите законодавства, треба да им се стави крај на Танталовите маки на должниците со воведувањето на личниот стечај (личен банкрот). Овој институт ќе им овозможи на презадолжените граѓани, на нивно барање по протекот на одреден број години ставени под надзор на финансиите од стечаен управник или повереник, да вратат помал дел од долгот, додека преостанатиот (поголемиот) дел од долгот треба да им биде простен од страна на доверителите. На тој начин, по протекот на законскиот рок, законодавецот ќе им овозможи „нов живот“ и нов почеток без долгови, но со добро научена лекција во правниот живот.